

Ervaringen met wilde planten na mijn verhuizing van zand- naar kleigrond

Henk-Jan van der Veen

Van wilde planten is bekend dat deze zich in heemtuinen anders (kunnen) gedragen dan in hun natuurlijke omgeving. Het gedrag van sommige soorten roept bij mij vragen op, b.v. waarom planten juist op een bepaalde manier reageren en of dit gedrag wel vaker bij planten voorkomt. Aan de hand van een zestal voorbeelden tracht ik dit gedrag te beschrijven. De soorten die in dit artikel aan de orde komen zijn: **Vlooienkruid** (*Pulicaria vulgaris*), **Liggende ganzerik** (*Potentilla supina*), **Oosterse morgenster** (*Tragopogon pratensis* ssp. *orientalis*), **Bergklokje** (*Campanula rhomboidalis*), **Ruige scheefkelk** (*Arabis hirsuta*) en **Hangende zegge** (*Carex pendula*).

De situatie

Jarenlang heb ik een tuin gehad op zandgrond. Hierin had ik een honderdtal wilde plantesoorten bijeengebracht, waarbij ik voor de kritische soorten speciale milieus had aangelegd. Door het geringe oppervlak (25 m²) moest het sortiment beperkt blijven tot kleine en middel-hoge planten. Naast een beschaduwde gedeelte met bosplanten, had ik met behulp van mergel een kalkrijk gedeelte aangelegd. Tussen deze twee milieus lag een pH-neutraal gedeelte, dat voornamelijk bestond uit schrale zandgrond. De bovengenoemde plantesoorten groei-

den vooral in dit zandige deel van de tuin, met uitzondering van Ruige scheefkelk en Bergklokje.

In verband met de verhuizing werden alle planten in korte tijd overgeplaatst van Zwolle naar Emmeloord (Noordoostpolder). De bodem in deze polder bestaat uit **zware, kalkrijke zeeklei**. Van tevoren werden de planten zoveel mogelijk opgepot, waarbij de grond afkomstig was uit het aangelegde milieu. In tegenstelling tot de oude tuin heb ik in de nieuwe tuin geen speciale milieus aangelegd. Wel werd er een 30 cm dikke voedselarme, lemige laag van elders aangevoerd, die ik op de kleigrond aanbracht. Hierop werden vooral de droogteminnende, (kalk)soorten geplant. Verder werden er in de schaduwrijke delen enige hoogteverschillen gecreëerd.

Gedrag van soorten

Het verplanten van de overblijvende soorten leverde weinig problemen op. Minder verging het de éénjarige: slechts de Ruige anjer overleefde de meiwarmte. De overige eenjarige soorten, waaronder het Vlooienkruid, Liggende ganzerik, Oosterse morgenster en Ruige scheefkelk stonden in de oude tuin op het punt van ontkiemen. De weinige kiemplanten die ik mee kon nemen, verschroeiende direkt na het verplanten.

Een maand na het inrichten van de nieuwe tuin deden zich echter een aantal aardige dingen voor: zonder dat er gezaaid was ontkiemde

In het vorige artikel heeft Ger Londo aandacht besteed aan de mogelijkheden voor de aanleg van natuurtuinen op kleigrond. Als aanvulling hierop beschrijft Henk-Jan van der Veen een aantal aardige ervaringen die betrekking hebben op het gedrag van wilde planten na zijn verhuizing van een zandtuin in Zwolle naar een kleituin in Emmeloord.

rondom de overgang van klei naar de lemige zandgrond talrijke zaden van het Vlooienkruid en Liggende ganzerik.

Liggende ganzerik *Potentilla supina*

Opmerkelijk was dat deze kiemplanten op enige afstand stonden van de overgeplaatste vaste planten. Deze spontane kieming kan een aantal oorzaken hebben:

- in de oude tuin stonden deze soorten jarenlang dichtbij het kalkrijke gedeelte. Hierdoor kan het zaad in de kalkrijke grond terecht zijn gekomen.
- het zaad is door morsen van grond in de omgeving terecht gekomen.

Deze laatste reden lijkt mij niet erg waarschijnlijk, omdat er bij het planten maar sporadisch gemorst is.

Wel was er direct na de aanleg sprake van graafactiviteiten van *mieren*, ondermeer rondom de overgang van klei naar lemig zand. Mogelijk is het zaad op deze manier in de omgeving van de planten terecht gekomen.

Nu is het kiemen van deze soorten op zich niet echt bijzonder. Een aantal soorten komt ook van nature

Oosterse morgenster *Tragopogon pratensis* ssp. *orientalis*

voor op droogvallende plaatsen in het rivierengebied. Vooral op plaatsen waar de nodige dynamiek heerst (verschil droog - nat), komen deze soorten regelmatig voor.

Vlooienkruid *Pulicaria vulgaris*

Wel vind ik het opmerkelijk dat juist de verplantactiviteiten de kiemkracht van het Vlooienkruid en Liggende ganzerik hebben bevorderd. Waarschijnlijk komt de dynamiek bij het beroeren van de grond overeen met de natuurlijke dynamiek in het rivierengebied (droogvallen en luchttoetreding). Ook andere eenjarigen, zoals Ruige scheefkelk, die voorheen slecht kiemden in de kalkrijke bodem, stonden als kiemplant dicht opeen in de meeverhuisde jiffy-potjes met kalkrijke grond. Verder verschenen in een jiffy-potje met Tripmadam verschillende kiemplantjes van het Bergklokje. Deze soort stond in de nabijheid van de Tripmadam en was twee jaar geleden door de droogte verdwenen.

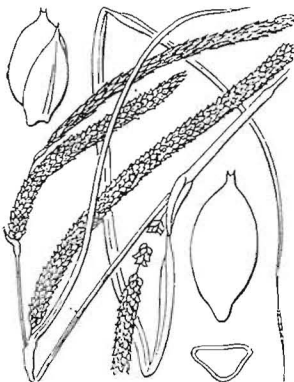

Tripmadam *Sedum reflexum*

De plant had destijds wel zaad gevormd, maar dat leek niet kiemkrachtig.

Hier bleef het echter niet bij. In de oude tuin, waar inmiddels alle planten weggehaald waren, verschenen op een aantal plaatsen kiemplanten van de Oosterse morgenster en Hangende zegge.

De Oosterse morgenster kiemde in de omgeving waar voorheen de ouderplanten stonden, terwijl de Hangende zegge *tussen de tegels* ontkiemde. De ouderplant had ik zo'n tien jaar geleden verwijderd om plaats te maken voor verharding. Bij de verhuizing was de verharding niet verwijderd en de grond eronder was niet geroerd. Toch ontkiemde de soort tussen de voegen van de tegels.

Hangende zegge *Carex pendula*

Conclusie

Uit de bovenstaande gebeurtenissen blijkt dat sommige planten positief kunnen reageren op plotselinge veranderingen.

Blijkbaar werkt de dynamiek die optreedt bij het beroeren van de grond (verplanten) positief op de kiemkracht van sommige soorten.

Omdat het verplanten voorzichtig gebeurde, bleef de bodem min of meer intact. Hierdoor konden de zaden alsnog ontkiemen.

Bij Bergklokje, Oosterse morgenster en Hangende zegge had ik dit gedrag niet direct verwacht, omdat deze soorten in de oude tuin ook te maken hadden met enige dynamiek (grondbewerking door handmatig wieden). Het is mij in het verleden wel vaker overkomen dat na het

verdwijnen van ouderplanten, door droogte of andere oorzaken, de groeiplaats naderhand bedekt was met kiemplanten.

Verder valt het mij op dat veel plantesoorten goed kiemen op de kalkrijke kleigrond. Dit geldt met name

Berghertshooi *Hypericum montanum*

voor **bosplanten** als Karwijselie, Heelkruid, Amandelwolfsmelk, Bosereprijs en Berghertshooi.

Ook soorten uit andere milieus doen het opmerkelijk goed, vooral de kalkminnende soorten.

Een nadeel is de voedselrijkdom en de slechte bewerkbaarheid. Dit laatste heb ik geprobeerd te verbeteren door in de droge meimaand de bodem te verkruiden (spitten), waardoor de grote kluiten uiteenvielen. Naderhand was deze grond beter bewortelbaar. Ook heb ik een deel van de tuin opgehoogd met matig grof zand. Hierdoor zijn de vochtgevoelige kalkplanten beter beschermd tegen de relatief hoge grondwaterstand en wordt de kleibodem enigszins verschaald. □

Reacties of aanvullingen op dit artikel zijn welkom bij:

Henk-Jan v.d. Veen

Zaan 14

8303 DK Emmeloord

Henk-Jan v.d. Veen werkt als opzichter groenvoorzieningen en bossen bij de gemeente Lelystad. Sinds 1979 werkt hij met wilde planten.